

Кыргыз Республикасынын төлөм системасынын
2022-жылдын I чейреги ичиндеги ишине жүргүзүлгөн көзөмөлдүн (оверсайт)
жыйынтыгы боюнча
ОТЧЕТ

I. Улуттук төлөм системаларынын ишине мониторинг жана талдап-иликтөөлөрдү жүргүзүү

1. Айкын убакыт ыргагында эсептешүүлөрдүн grosстук системасы (ГСРРВ)

Айкын убакыт ыргагында эсептешүүлөрдүн grosстук системасындагы финансылык тобокелдиктер. ГСРРВ системасынын 2022-жылдын I чейреги ичиндеги ишине мониторинг жүргүзүүнүн жыйынтыгы боюнча жүгүртүү коэффициентинин 22,86 пайызга төмөндөгөндүгү, ал эми ликвиддүүлүк коэффициенти 29,63 пайызга жогорулагандыгы байкалган. Өзгөрүүлөр динамикасы 1 жана 2-графиктерде көрсөтүлгөн.

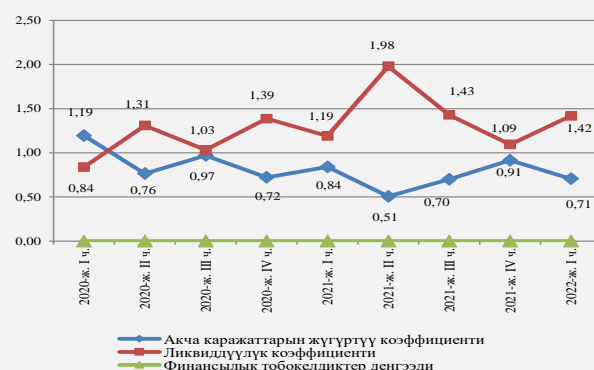
Система боюнча жалпы жүгүртүүлөр 1 668,40 млрд сомду түзгөн, бул өткөн мезгилдеги көрсөткүчтөн 14,00 пайызга төмөн.

Отчеттук мезгилде системада финансылык тобокелдиктердин деңгээли минималдуу бойдон калган.

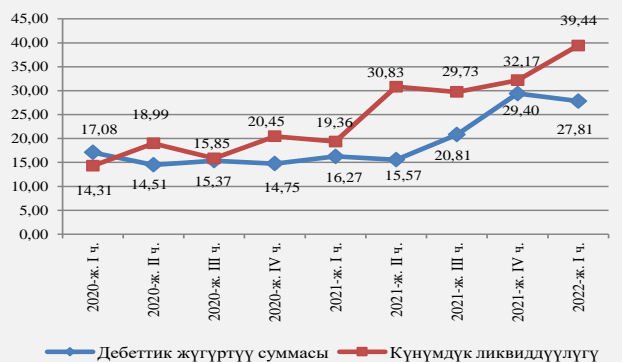
Операциялык тобокелдиктер. Системада жеткиликтүүлүк деңгээли отчеттук мезгилде 100,00 пайызды түзгөн, ошол эле учурда системадагы операциялык тобокелдик деңгээли системанын жалпы иш убактысынан 3,69 пайызын түзгөн жана ал катышуучулар тарабынан системанын иш регламенти узартылышы менен шартталган. Өзгөрүүлөр динамикасы 3-графикте көрсөтүлгөн.

Үзгүлтүктөр Улуттук банктын тарифтик саясаты жана Улуттук банк Башкармасынын бюджеттик төлөмдөрдү иштеп чыгуу боюнча атайын чечими менен ар бир айдын акыркы 3 күнү ичинде жөнгө салынат.

1-график. ГСРРВдагы финансылык тобокелдиктер деңгээли

2-график. ГСРРВдагы ликвиддүүлүк жана төлөмдөр көлөмүнүн орточо күндүк көрсөткүчүнүн өзгөрүү динамикасы

3-график. ГСРРВдагы жеткиликтүүлүк көрсөткүчүнүн жана операциялык тобокелдиктин катышы

2. Пакеттик клиринг системасы (ПКС)

ПКС системасындагы финансылык тобокелдиктер. Отчеттук мезгил ичинде дебеттик таза позициянын акча каражаттар боюнча белгиленген кам өлчөмүнөн артышына байланыштуу фактылар системада катталган эмес. 4-графикте көрсөтүлгөндөй, катышуучулар ПКСте жыйынтыктап эсептешүүлөрдү жүргүзүү үчүн иш жүзүндө талап кылынганда да көбүрөөк каражаттарды, орточо алганда 3 эсеге көп каражаттарды камга коюшкан.

Системадагы операциялык тобокелдиктер. **2022-жылдын I чейрегинде** ПКС ишине мониторинг жүргүзүүнүн жыйынтыгы боюнча системанын жеткиликтүүлүк көрсөткүчү 100,00 пайызды түзгөн. Системадагы операциялык тобокелдиктин деңгээли 2,09 пайыз чегинде катталган, бул катышуучулардын системанын иш регламентин узартуусуна байланыштуу. Өзгөрүүлөр динамикасы 5-графикте көрсөтүлгөн.

3. «Элкарт» карттары менен эсептешүүлөр системасы
Системадагы операциялык тобокелдиктер. Улуттук төлөм системаларынын ишине жүргүзүлгөн мониторингдин жана талдап-иликтөөлөрдүн жыйынтыгы боюнча «Элкарт» банктык төлөм карттары менен эсептешүү системасында 2022-жылдын I чейрегинде системанын жеткиликтүүлүк деңгээли 99,96 пайызды түзгөн. Өзгөрүүлөр динамикасы 6-графикте көрсөтүлгөн.

II. Төлөм инфраструктурасынын ишин контролдоо

4. Үчүнчү жактардын пайдасына төлөмдөрдү кабыл алуу

Кыргыз Республикасынын аймагында иш алып барган төлөм системаларынын операторлорунун отчетторуна жүргүзүлгөн талдап-иликтөөлөрдүн жыйынтыгы боюнча 2022-жылдын I чейреги ичинде төлөм системаларынын ишине байланыштуу 110 штаттан тышкаркы жагдай катталган. Негизги себептери 7-графикте чагылдырылган.

Мында, үзгүлтүктөрдүн төмөнкүдөй негизги түрлөрүн бөлүп көрсөтүүгө болот (8-график):

- электр энергиясы менен камсыз кылуу жагында үзгүлтүктөр – төлөм системаларынын ишиндеги штаттан тышкаркы жагдайлардын жалпы санынын 49,09 пайызын түзгөн;

- байланыш каналдарындагы үзгүлтүктөр - төлөм системаларынын ишиндеги штаттан тышкаркы жагдайлардын жалпы санынын 44,55 пайызын түзгөн;

- аппараттык-программалык комплекстин жана аралыкта орнотулган жабдуулардын ишинде орун алган үзгүлтүктөр төлөм системаларынын ишиндеги штаттан тышкаркы жагдайлардын жалпы санынын 6,36 пайызын түзгөн.

Потенциалдуу тобокелдиктерге баа берүү: бул үзгүлтүктөр финансылык жоготууларды шарттаган эмес жана төлөм кызмат көрсөтүүлөр рыногунун башка катышуучуларына таасирин тийгизген жок, бирок кардарлардын төлөм системаларынын ишине карата ишенимине терс таасирин тийгизиши мүмкүн.

5. SWIFT сервис бюросунун иши

2022-жылдын I чейреги ичинде SWIFT сервис бюросунун жеткиликтүүлүк коэффициенти 100,00 пайызды түзгөн. SWIFT системасында операциялык тобокелдиктер денгээли минималдуу бойдон калган.

Ошондой эле 2022-жылдын I чейреги ичинде алдын алуу иштери жүргүзүлгөн (2022-жылдын 8-январында жана 2022-жылдын 12-февралында). SWIFT сервис бюросунун катышуучуларына алдын алуу иштери жөнүндө өз убагында маалымдалган.

III. Төлөм системасында операциялык тобокелдиктерди талдап-иликтөө

6. Санкциясыз ишке ашырылган операцияларды талдап-иликтөө

Мезгил-мезгили менен берилүүчү регулятивдик банктык отчеттордун алкагында төлөм карттары менен эсептешүү системаларында санкциясыз ишке ашырылган операциялар боюнча коммерциялык банктардан алынган маалыматтарга талдап-иликтөө жүргүзүүнүн жыйынтыгы боюнча 2022-жылдын I чейрегинде эл аралык VISA Int. системасынын карттарын пайдалануу аркылуу 428, «Элкарт» карттын колдонуу менен 80 арыз санкциясыз операция боюнча катталган. Мындай операцияларды баалоо суммасы 1,22 млн сомду түзгөн, бул карттарды колдонуу менен ишке ашырылган операциялардын жалпы көлөмүнүн 0,001 пайызын түзөт.

1-таблица. Банктык карттарды пайдалануу менен санкциясыз ишке ашырылган операциялар боюнча маалыматтар

Санкциясыз ишке ашырылган операциялардын түрлөрү	2021-жылдын I-чeypeги		2021-жылдын IV чейреги		2022-жылдын I чейреги	
	Саны	Көлөмү (сом)	Саны	Көлөмү (сом)	Саны	Көлөмү (сом)
Интернет-транзакция	242	838 184,10	203	1 324 052,67	485	1 169 689,89
<i>Visa</i>	53	483 470,20	64	400 478,28	428	775 420,91
<i>Элкарт</i>	186	340 352,00	104	865 203,50	57	394 268,98
<i>MasterCard</i>	3	14 361,90	35	58 370,89	-	-
POS-терминал аркылуу транзакциялар	-	-	-	-	-	-
<i>Visa</i>	-	-	-	-	-	-
Накталай түрдө алуу	20	76 200,00	-	-	23	54 900,00
<i>Visa</i>	-	-	-	-	-	-
<i>Элкарт</i>	20	76 200,00	-	-	23	54 900,00
Блокировкаланган транзакциялар	-	-	-	-	-	-
<i>Visa</i>	-	-	-	-	-	-
Бардыгы	262	914 384,10	203	1 324 052,67	508	1 224 589,89

Банктар карттардагы маалыматтардын бейтарап тарабынан колдонулушу мүмкүндүгүнө бөгөт коюу иштерин жүргүзүштү. Карт ээлерине акча каражаттарын кайтаруу үчүн төлөм системасынын эрежелерине ылайык териштирүү иштери жүргүзүлүп жатат.

7. Каттышуучулардын төлөм системаларынын иш үзгүлтүксүздүгүнө талдап-иликтөөлөрдү жүргүзүү

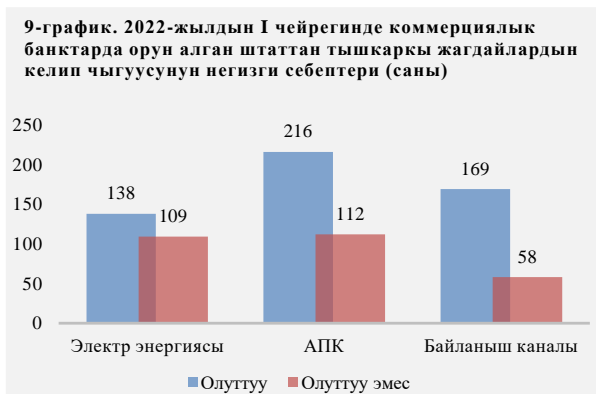
Банктардын мезгил-мезгили менен берилүүчү регулятивдик банктык отчетторунун маалыматтарына жүргүзүлгөн талдап-иликтөөлөрдүн жыйынтыгында, 2022-жылдын I чейреги ичинде Кыргыз Республикасынын коммерциялык банктарынын төлөм системаларынын ишине байланыштуу 802 штаттан тышкаркы жагдай катталган. Негизги себептери 9-графикте чагылдырылган.

Мында, үзгүлтүктөрдүн төмөнкүдөй негизги түрлөрүн бөлүп көрсөтүүгө болот (10-график):

- электр энергиясы менен камсыз кылуу жагында үзгүлтүктөр – төлөм системаларынын ишиндеги штаттан тышкаркы жагдайлардын жалпы санынын 30,80 пайызын түзгөн;

- байланыш каналдарындагы үзгүлтүктөр – төлөм системаларынын ишиндеги штаттан тышкаркы жагдайлардын жалпы санынын 28,30 пайызын түзгөн;

- аппараттык-программалык комплекстин жана аралыкта орнотулган жабдуулардын ишинде орун алган үзгүлтүктөр – төлөм системаларынын ишиндеги штаттан тышкаркы жагдайлардын жалпы санынын 40,90 пайызын түзгөн.

Потенциалдуу тобокелдиктерге баа берүү: бул үзгүлтүктөр финансылык жоготуулардын келип чыгышын шарттаган эмес жана төлөм кызмат көрсөтүүлөр рыногунун башка каттышуучуларына таасирин тийгизген жок, бирок алар банктардын аброюна, ошондой эле кардарлардын банктык кызмат көрсөтүүлөргө жана төлөм системаларынын ишине карата ишенимине терс таасирин тийгизиши мүмкүн. Ошондой эле, коммерциялык банктардын пайда албай калуу тобокелдигин шарттаган.